

Α.Μ. ΠΑΝΤΑΖΗ Κ. ΝΑΝΟΥΡΗ

Β. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

ΡΗΤΟΡΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

Λυσία “Υπέρ Μαντιθέου”

Β' ΛΥΚΕΙΟΥ

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ
ΜΕΣΗΣ & ΑΝΩΤΑΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
Ε. ΣΤΟΓΙΑΝΝΗΣ

Πρόλογος

Η ύλη του γνωστού των αρχαίων στη Β΄ Λυκείου, αφορά την ρητορεία, τα είδη των ρητορικών λόγων και τους σημαντικότερους εκπροσώπους των ειδών αυτών. Ρητορεία είναι η έμφυτη ή επίκτητη ικανότητα του ανθρώπου να διαμορφώνει τον προφορικό του λόγο με τρόπο ευχάριστο και πειστικό. Στη γραμματολογία εξετάζουμε τους λόγους που σώθηκαν καταγεγραμμένοι, τους ρήτορες που τους είχαν συνθέσει και όλες τις σχετικές πληροφορίες. Ρητορική, ή πληρέστερα ρητορική τέχνη, είναι ένα σύνολο οδηγιών ή κανόνων που μπορούν να διδαχτούν και που όποιος τους ακολουθήσει έχει πολλές πιθανότητες να επιτύχει ως ρήτορας.

Στους μεταγενέστερους μεσαιωνικούς χρόνους, η ρητορική έγινε μαζί με τη Γραμματική και τη Διαλεκτική τμήμα του λεγόμενου *trivium*, (τριπλής φιλολογικής μελέτης), στον δυτικό πολιτισμό. Στους αρχαίους και μεσαιωνικούς χρόνους η γραμματική σχετιζόταν με την ακριβή και αποτελεσματική χρήση της γλώσσας μέσω της μελέτης και της κριτικής συγκεκριμένων φιλολογικών μοντέλων. Η διαλεκτική, με τη σειρά της, σχετιζόταν με τη δοκιμασία και επινόηση νέας γνώσης μέσω μιας διαδικασίας ερωταποκρίσεων και τέλος η ρητορική με την πειθώ του δημόσιου προφορικού λόγου, πιθανώς σε πολιτικές συγκεντρώσεις ή σε δικανικές διαδικασίες. Υπό αυτή την έννοια η ρητορική σχετίστηκε στη σύγχρονη εποχή με τις αποκαλούμενες δημοκρατικές κοινωνίες με δικαιώματα ελευθερίας του λόγου και ελεύθερης συγκέντρωσης, ενώ αυτή η συσχέτιση υπήρχε στον ελλαδικό χώρο από την αρχαιότητα.

Αρκετοί μελετητές θεωρούν ότι τα πρώτα δείγματα καταγεγραμμένης ρητορικής υπάρχουν στην Ιλιάδα, όπου ο Όμηρος εμφανίζει μεταξύ άλλων, τον Νέστορα, τον Οδυσσέα και τον Αχιλλέα να αγορεύουν, προσπαθώντας να πείσουν τους συμπολεμιστές τους να ακολουθήσουν τη γνώμη τους. Οι αλλαγές προς το δημοκρατικότερο πολιτικό και νομοθετικό σύστημα των περισσότερων αρχαίων ελληνικών πόλεων κρατών απαιτούσαν πλέον από τους πολίτες την αποτελεσματική χρήση του λόγου, ώστε να πείσουν τους πολίτες τους για την

ορθότητα των αιτιάσεων τους (κατηγοριών), ήταν τα βασικά αίτια για την εμφάνιση και ανάπτυξη της ρητορικής στην κλασική αρχαία Ελλάδα και την εξέλιξή της ως απαραίτητο στοιχείο της εκπαίδευσης.

Ήδη από τον 5ο αι. π.Χ. εξειδικευμένοι δάσκαλοι, οι σοφιστές, όπως ονομάστηκαν, δίδασκαν τους κανόνες της ρητορικής και παράλληλα αναλάμβαναν τη συγγραφή λόγων επί πληρωμή. Θεμελιωτής της ρητορικής θεωρείται ο Κόραξ ο Συρακούσιος, που εξειδικεύτηκε στους δικανικούς λόγους και όριζε τη ρητορική ως «τέχνη πειθούς». Σε αυτόν και στον μαθητή του, Τ(ε)ισία, αποδίδεται η συγγραφή του πρώτου εγχειριδίου ρητορικής.

Ο Λυσίας υπήρξε ένας από τους σημαντικότερους δικανικούς ρήτορες της αρχαιότητας. Μέσω της διδασκαλίας του έργου «Υπέρ Μαντιθέου», διαπιστώνει κανείς τη ρητορική δεινότητα του Λυσία, του πιο αξιόλογου ρήτορα μετά το Δημοσθένη. Ο Λυσίας χρησιμοποιεί την αττική διάλεκτο. Το λεξιλόγιό του χαρακτηρίζεται από ακρίβεια, δεν περιέχει υπερβολές και μεταφορικές έννοιες. Οι λόγοι του αναφέρονται σε πολλά θέματα και αποκαλύπτουν τις αντιλήψεις, τις αντιθέσεις και τα προβλήματα της καθημερινής ζωής, αλλά αποτελούν και σπουδαίες μαρτυρίες για την πολιτικοκοινωνική και οικονομική ζωή της Αθήνας στην εποχή του (όλοι οι λόγοι του αναφέρονται στη μετά το 404 π.Χ. περίοδο). Γνωρίσματα της τέχνης του Λυσία είναι η τεχνική αρτιότητα, η ηθοποιία, η συντομία, η σαφήνεια, η πειστικότητα, η περιεκτικότητα.

Ο Δημοσθένης, υπήρξε ο σπουδαιότερος ρήτορας συμβουλευτικών λόγων και ο αναγνώστης έχει την δυνατότητα να τον γνωρίσει μέσα από το έργο «Υπέρ τῆς Ῥοδίων Ἐλευθερίας». Ο Δημοσθένης χρησιμοποιεί την καθαρή αττική διάλεκτο. Οι μεταφορικές έννοιες, οι εικόνες και οι υπερβολές προσδίδουν στο λόγο του ύφος μοναδικό, ενώ το πάθος, η πειστικότητα, η ζωντάνια, η γλωσσική απλότητα και ο ειρωνικός τόνος αποτελούν γνωρίσματα της τέχνης του. Σήμερα, ο Δημοσθένης αναγνωρίζεται ως ο μεγαλύτερος πολιτικός ρήτορας όλων των αιώνων.

Στόχος του βιβλίου «Ρητορικά κείμενα» είναι να παρακολουθήσει ο μαθητής πώς εξελίσσεται η συλλογιστική διαδικασία, προκειμένου ο ρήτορας να φτάσει στον αντικειμενικό του στόχο, να πείσει δηλαδή τον ακροατή ή τον αναγνώστη. Στο σημείο αυτό είναι σημαντικό ο μαθητής να κατανοεί και να μαθαίνει την μετάφραση του κειμένου. Επιπλέον, ο αναγνώστης μέσα από το βιβλίο αυτό γνωρίζει τα μέσα που χρησιμοποιεί η τέχνη της ρητορικής (έντεχνες πίστεις, ρητορικά ήθη, ρητορικά πάθη κ.λπ.), στοιχεία που καθιστούν τον λόγο πειστικό,

καθώς και ερμηνευτικά σχόλια τα οποία τον βοηθούν να κατανοήσει καλύτερα το πλαίσιο και τις συνθήκες κάτω από τις οποίες ποραγματώνεται ο ρητορικός λόγος.

Στο βιβλίο παρουσιάζεται η εισαγωγή η οποία ενημερώνει τον αναγνώστη για την τέχνη της ρητορικής, την ιστορική της εξέλιξη, τον διαχωρισμό της σε μέρη και είδη καθώς και το έργο των βασικών εκπροσώπων κάθε είδους. Κάθε έργο είναι χωρισμένο σε υποενότητες βάσει νοήματος. Ο αναγνώστης στη συνέχεια έρχεται σε επαφή με το αρχαίο κείμενο καθώς και με την μετάφρασή του, η οποία βρίσκεται παράλληλα με αυτό, προκειμένου να μαθαίνει όχι μόνο να μεταφράζει το πρωτότυπο κείμενο αλλά και να συνειδητοποιεί την άρρηκτη σχέση αρχαίας και νέας ελληνικής γλώσσας. Αμέσως μετά, ο αναγνώστης ενημερώνεται για παράγωγες και ομόρριζες λέξεις της νέας ελληνικής, οι οποίες προέρχονται από τις λέξεις του αρχαίου κειμένου. Ένα από τα πιο σημαντικά σημεία του βιβλίου είναι ο αναλυτικός ερμηνευτικός σχολιασμός των νοημάτων του κειμένου καθώς επίσης και η αναλυτική παρουσίαση των επιχειρημάτων, των ρητορικών παθών και του ήθους των πρωταγωνιστών ανά θεματική ενότητα. Άμεσα λοιπόν ο αναγνώστης, με τα σχόλια του βιβλίου αυτού, γνωρίζει την αναγκαιότητα και την αξία της ρητορικής μέσα στην κοινωνική και πολιτική πραγματικότητα και καθίσταται ικανός να αξιολογεί την ικανότητα του ρήτορα και να διαχειρίζεται τα τεκμήρια που διαθέτει, τα επιχειρήματα που επινοεί, τη βαρύτητα αυτών και την αποτελεσματικότητα της τεκμηρίωσης. Επιπλέον, στο βιβλίο αυτό αναδεικνύονται οι εκφραστικές ιδιαιτερότητες, υφολογικές και αισθητικές, ενός ρητορικού κειμένου με στόχο να γίνει κατανοητό πως τα εκφραστικά και υφολογικά στοιχεία δεν είναι ανεξάρτητα από το περιεχόμενό του αλλά το αναδεικνύουν και υπηρετούν τον στόχο του ρήτορα. Τέλος, μέσω των απαντημένων ασκήσεων του σχολικού βιβλίου αλλά και πρόσθετων ασκήσεων σε λεξιλογικό και ερμηνευτικό επίπεδο, ο μαθητής εξασκείται στον έλεγχο της εγκυρότητας των επιχειρημάτων του ρήτορα, ώστε να καταστεί ικανός να ασκεί κριτική των επιχειρημάτων και να κατανοεί πώς υπηρετείται ο στόχος του ρήτορα.

Το βιβλίο αυτό είναι αποτέλεσμα της συσσωρευμένης εμπειρίας που έχει συγκεντρώσει η πολυμελής ομάδα φιλολόγων του φροντιστηρίου «Ε. Δ. Στογιάννη» λόγω της πολυετούς διδασκαλίας του μαθήματος των αρχαίων ελληνικών για την δεύτερη τάξη του Λυκείου. Απευθύνεται σε μαθητές της Β' Λυκείου. Είναι ένα πλήρες και εύχρηστο βοήθημα, το οποίο εκτός από τους μαθητές θα μπορούσε να αποτελέσει σημαντικό βοήθημα για καθηγητές

δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης που εργάζονται στον ιδιωτικό ή δημόσιο τομέα. Τέλος, το παρόν βιβλίο είναι προσαρμοσμένο στις ανάγκες και απαιτήσεις της σύγχρονης παιδαγωγικής, ώστε να καταστήσει τον μαθητή ικανό να αντεπεξέλθει στις δυσκολίες του παιδαγωγικού συστήματος και να αποκτήσει εκτός από τις απαραίτητες γνώσεις και κριτική σκέψη.

Το παρόν βιβλίο είναι στο σύνολό του αυτοδύναμο, άρα δεν χρειάζεται αναφορά σε άλλα βοηθητικά βιβλία. Μέσω του βιβλίου αυτού ο μαθητής αποκτά τις απαραίτητες γνώσεις για το μάθημα αλλά και καλύπτει πιθανά κενά που έχουν δημιουργηθεί σε προηγούμενες τάξεις, βελτιώνοντας την εικόνα που έχει σχηματίσει για το αρχαίο κείμενο και κατανοώντας την παιδαγωγική σημασία που αυτό έχει στη σχολική τάξη.

Μάρτιος 2015, Αθήνα

Οι συγγραφείς

Πίνακας Περιεχομένων

Ευχαριστίες	i
Πρόλογος	iii
Πίνακας Περιεχομένων	vii
Αρχαία Β' Λυκείου	1
Θεωρητικής Κατεύθυνσης	1
Εισαγωγή	1
Πρώτο βιβλίο: Λυσίου “Υπέρ Μαντιθέου”	17
Ενότητα Α - Προοίμιο	19
Πρωτότυπο - Μετάφραση	19
Λεξιλογικά σχόλια	21
Ερμηνευτικά σχόλια	23
Απαντήσεις στις ερωτήσεις του σχολικού	31
Πρόσθετες ασκήσεις εμπέδωσης	35
Κριτήριο αξιολόγησης	36
Ενότητα Β – Διήγηση - Απόδειξη	39
Πρωτότυπο κείμενο – Μετάφραση	39
Λεξιλογικά σχόλια	43
Ερμηνευτικά σχόλια	46
Απαντήσεις στις ερωτήσεις του σχολικού	55
Πρόσθετες ασκήσεις εμπέδωσης	58
Κριτήριο αξιολόγησης	60

Ενότητα Γ – Διήγηση (α' μέρος)	63
Πρωτότυπο κείμενο – Μετάφραση	63
Λεξιλογικά σχόλια.....	67
Ερμηνευτικά σχόλια	70
Απαντήσεις στις ερωτήσεις του σχολικού βιβλίου.....	79
Πρόσθετες ασκήσεις εμπέδωσης.....	82
Κριτήριο αξιολόγησης.....	84
Ενότητα Δ – Διήγηση (β' μέρος).....	86
Πρωτότυπο κείμενο – Μετάφραση	86
Ερμηνευτικά σχόλια	89
Ενότητα Ε - Διήγηση (γ' μέρος)	95
Πρωτότυπο κείμενο – Μετάφραση	95
Λεξιλογικά σχόλια.....	96
Ερμηνευτικά σχόλια	98
Απαντήσεις στις ερωτήσεις του σχολικού.....	102
Πρόσθετες ασκήσεις εμπέδωσης.....	105
Κριτήριο αξιολόγησης.....	105
Ενότητα ΣΤ- Επίλογος	107
Πρωτότυπο κείμενο – Μετάφραση	107
Λεξιλογικά σχόλια.....	108
Ερμηνευτικά σχόλια	110
Απαντήσεις στις ερωτήσεις του σχολικού.....	115
Πρόσθετες ασκήσεις εμπέδωσης.....	116
Κριτήριο αξιολόγησης.....	117
Συνολική θεώρηση στο λόγο του Λυσία Υπέρ Μαντιθέου.....	118

Εισαγωγή

Α) Ο ΒΙΟΣ ΤΟΥ ΛΥΣΙΑ

Οικογένεια- καταγωγή- μόρφωση

Ο Λυσίας γεννήθηκε στην Αθήνα το 445π.Χ. Ήταν γιος του Κέφαλου του Συρακούσιου και εγγονός του Λυσανία. Ο πατέρας του ήταν ευκατάστατος Έλληνας από τις Συρακούσες της Σικελίας, ο οποίος πείστηκε απ' τον φίλο του Περικλή, τον διάσημο πολιτικό ν' αφήσει την πατρίδα του και να εγκατασταθεί μόνιμα στην Αθήνα, όπου και έζησε ως μέτοικος τριάντα χρόνια ασκώντας το επάγγελμα του ασπιδοποιού. Ο Κέφαλος χάρη στην ευπορία του και τη γνωριμία του με εξέχοντες πνευματικούς, πολιτικούς και οικονομικούς άνδρες της κλασικής Αθήνας έδωσε σωστή και επιμελημένη μόρφωση στα παιδιά του. Το 430π.Χ. ο Λυσίας μετά το θάνατο του πατέρα του αναχώρησε με τον μεγαλύτερο αδελφό του Πολέμαρχο για τους Θουρίους, αποικία στην Κάτω Ιταλία που ίδρυσαν οι Αθηναίοι το 44π.Χ. Εκεί σπούδασε τη ρητορική κοντά στον Τεισία και Νικία, μαθητές του ονομαστού Κόρακα.

Η περίοδος 412-404 π.Χ.

Μετά την αποτυχία της Σικελικής εκστρατείας των Αθηναίων το 413 π.Χ. υποχρεώθηκε ο Λυσίας να επιστρέψει μαζί με τον αδελφό του και άλλους τριακοσίους αποίκους στην Αθήνα το 412-411π.Χ. μέχρι το 404π.Χ. όπου έζησε ως **ισοτελής μέτοικος** στην Αθήνα με τους αδελφούς του.

Τα προνόμια που είχε ως ισοτελής μέτοικος

Οι ισοτελείς ήταν μια προνομιούχος τάξη των μετοίκων, οι οποίοι λόγω των σημαντικών υπηρεσιών που προσέφεραν στην Αθήνα, είχαν απαλλαγεί απ' την υποχρέωση των μετοίκων να πληρώσουν έναν ειδικό φόρο, το μετοίκιο και να έχουν προστάτη. Πλήρωνε τους ίδιους φόρους με τους Αθηναίους, υπεράσπιζε ο ίδιος τον εαυτό του στο δικαστήριο, αποκτούσε πολλές από τις υποχρεώσεις και τα δικαιώματα του πολίτη, δεν μπορούσε όμως να συμμετέχει ενεργά στην πολιτική ζωή με το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι.

Οι περιπέτειες του Λυσία στην περίοδο του τυραννικού καθεστώτος (404-403 π.Χ.)

Το τυραννικό καθεστώς έφερε μεγάλες συμφορές σε όλους τους Αθηναίους. Η οικογένεια του Λυσία, επειδή ήταν δημοκρατική και ευκατάστατη, βίωσε οδυνηρές καταστάσεις. Ο αδελφός του Πολέμαρχος εκτελέστηκε χωρίς δίκη, το μεγαλύτερο μέρος της περιουσίας του δημεύτηκε. Ο ίδιος ο Λυσίας ξέφυγε την τελευταία στιγμή και έφτασε στα Μέγαρα, όπου

Εισαγωγή

Η Ρητορική στην Αρχαία Ελλάδα

Α'. Η Φυσική ρητορεία

Η φυσική ευγλωττία

Ακόμη και στο στενό κοινωνικό μας περιβάλλον όλοι έχουμε γνωρίσει ανθρώπους με έμφυτο το χάρισμα του λόγου. Μερικοί απ' αυτούς δεν έχουν καν τις στοιχειώδεις γραμματικές γνώσεις, και όμως διαθέτουν μια φυσική ευγλωττία που μπορεί εύκολα να γοητεύσει και να πείσει. Ο ειρωνικός χαρακτηρισμός «αγράμματος δικηγόρος» που αποδίδεται κάποτε σ' αυτούς δεν είναι χωρίς σημασία, αφού θέτει εμμέσως το πρόβλημα της αξιοπιστίας της ρητορικής όπως το έθεσε ο Πλάτων.

Γνωρίσματα ιδανικών ομηρικών ηρώων

Ο Όμηρος θεωρεί την ευγλωττία σπάνιο θεϊκό χάρισμα όπως είναι η ομορφιά και η σύνεση. Προϊόντα του θείου αυτού δωρήματος είναι οι έξοχες αγορεύσεις των Ομηρικών ηρώων. Ο ιδανικός ήρωας έπρεπε να διαπρέπει με τον λόγο στην αγορά όπως με τα ανδραγαθήματα στον πόλεμο, να είναι δηλαδή μύθων τε ρητήρ έργων τε πρηκτήρ ('Ιλ. Ι, 443). Είναι η Ομηρική διατύπωση ενός διαχρονικού βέβαια, όχι μόνον Ομηρικού, ιδανικού. Η Ομηρική «αγορή» (η συνέλευση) είναι «κυδιάνειρα», δοξάζει δηλαδή τους άνδρες όπως και η μάχη. Στους ρητορικούς αυτούς αγώνες διαπρέπουν οι ηγεμόνες των Αχαιών και των Τρώων, ιδιαίτερα δε ο γηραιός Νέστωρ, ο «λυγίς Πυλίων αγορητής, του καί από γλώσσης μέλιτος γλυκίων ρέεν αυδή» (που απ' τη γλώσσα του έτρεχε η φωνή γλυκύτερη απ' το μέλι) ('Ιλ. Α, 248-249). Το φυσικό τάλαντο όμως δεν γνωρίζει κοινωνικές διακρίσεις «λιγύς αγορητής» (εύγλωττος ρήτορας) χαρακτηρίζεται και ο ασήμαντος Θερσίτης τον οποίον γελοιογραφεί ο Όμηρος στο Β της Ιλιάδος (στ. 212-277).

Οι φυσικοί ρήτορες από τον Όμηρο ως τον Περικλή

Στοιχεία φυσικής ρητορείας ανιχνεύονται επίσης σε έργα ποιητών όπως ο Σόλων και ο Πίνδαρος, αλλά και σε αγορεύσεις ιστορικών προσώπων στο έργο του Ηροδότου. Το δημοκρατικό πολίτευμα, που βασικό του χαρακτηριστικό ήταν η «ισηγορία» (ισότητα στο δικαίωμα του λόγου), έδωσε τη δυνατότητα σε πολλούς να αξιοποιήσουν το φυσικό τους τάλαντο. Τη γενική εκτίμηση για την έμφυτη αυτήν ικανότητα επισημαίνουν ονόματα όπως Αρισταγόρας, Ευαγόρας, Πρωταγόρας, Πυθαγόρας κ.λπ.

Οι σπουδαιότεροι φυσικοί ρήτορες

Σπουδαίοι φυσικοί ρήτορες ήταν ο Θεμιστοκλής και ο Περικλής οι οποίοι φαίνεται πως προετοίμαζαν επιμελώς τις αγορεύσεις τους. Ο Περικλής μάλιστα, λόγω των σχέσεών του με τους σοφιστές, ίσως είχε και κάποιες θεωρητικές γνώσεις ρητορικής τεχνικής. Πάντως δεν φαίνεται να έγραφαν τους λόγους τους και κανένα κείμενό τους δεν έχει διασωθεί όπως ακριβώς εκφωνήθηκε.

Β' Η ΓΕΝΝΗΣΗ ΤΗΣ ΣΥΣΤΗΜΑΤΙΚΗΣ ΡΗΤΟΡΕΙΑΣ

Η σχέση φυσικής ευγλωττίας και συστηματικής ρητορικής

Υπάρχει βεβαίως αρκετή απόσταση μεταξύ φυσικής ευγλωττίας και συστηματικής ρητορικής. Η τελευταία δεν αρκείται στη φύση, αλλά απαιτεί ακριβή γνώση των κανόνων («επιστήμην») και άσκηση («μελέτην»). Η απόσταση αυτή διανύθηκε, όπως φαίνεται, στη Σικελία μετά το 466 π.Χ. όταν καταλύθηκαν εκεί οι τυραννίδες και επικράτησαν δημοκρατικά πολιτεύματα. Το πλήθος των αστικών δικών που ακολούθησαν, για την ανάκτηση περιουσιών που είχαν σφετερισθεί οι τύραννοι ευνόησε την ανάπτυξη της δικανικής ρητορείας. Ο Συρακούσιος Κόραξ και ο επίσης Συρακούσιος μαθητής του Τεισίας είναι οι δημιουργοί και διδάσκαλοι της συστηματικής πλέον ρητορικής. Σ' αυτούς οφείλεται η διαίρεση του ρητορικού λόγου σε μέρη και η χρήση των «εικότων», των πιθανών δηλ. λογικών επιχειρημάτων, στην υποστήριξη των δικαστικών υποθέσεων. Ένας από τους δύο, το πιο πιθανόν ο Τεισίας, έγραψε και το πρώτο εγχειρίδιο ρητορικής με τον τίτλο Τέχνη». «Τέχνη» προφανώς χαρακτηρίζεται η ρητορική, κάτι που θα αμφισβητήσει αργότερα η αυστηρή Πλατωνική κριτική.

Τι είναι οι άτεχνες αποδείξεις και ποιες είναι;

Άτεχνες αποδείξεις είναι αντικειμενικά πειστήρια που δεν οφείλονται στην τεχνική δεξιότητα του ρήτορα (νόμοι, μαρτυρικές καταθέσεις, όρκοι και έγγραφα όπως συμβόλαια, διαθήκες κ.λπ.). Έντεχνες αποδείξεις είναι εκείνες που ο ίδιος ο ρήτορας επινοεί. Αυτές είναι:

Τι γνωρίζετε για τα ενθυμήματα;

1. Τα **ενθυμήματα**, βραχυλογικοί συνήθως συλλογισμοί οι οποίοι, αναλόγως των προτάσεων, των δεδομένων δηλ. στα οποία στηρίζονται, δίνουν συνήθως πιθανά αλλά και ασφαλή κάποτε συμπεράσματα, αν βέβαια τα περιστατικά στα οποία αναφέρονται είναι πράγματι ακριβή. Διότι πολλές φορές ο συλλογισμός είναι μεν τυπικά ορθός, αλλά δεν αληθεύει το συμπέρασμα, αν ο ρήτορας αγνοεί ή αποκρύπτει την αλήθεια. Στο ενθύμημα π.χ. ότι κάποιος έχει πυρετό και επομένως είναι άρρωστος, το συμπέρασμα είναι αναμφισβήτητο, αν όμως πράγματι αυτός έχει πυρετό. Η βραχυλογία του ενθυμήματος υπηρετεί την κομψότητα του λόγου, την οικονομία του χρόνου και δεν εκνευρίζει τον ακροατή, ο οποίος αισθάνεται ότι υποτιμούν τη νοημοσύνη του, όταν του αναλύουν τα αυτονόητα. Τα ενθυμήματα στηρίζονται σε γενικά παραδεκτές απόψεις και τρόπους σκέψεως που ονομάζονται «**κοινοί τόποι**»(κοινόχρηστα επιχειρήματα).

Τι ξέρετε για τα παραδείγματα και τις γνώμες;

2. Τα **παραδείγματα**. Είναι ιστορικά (πραγματικά) ή πλαστά (παραβολές). Είναι βέβαια ενδείξεις μόνον. Η αποδεικτική τους αξία στηρίζεται στην ομοιότητα ή την αναλογία προς αυτό που ζητείται να αποδειχθεί. Ο απλοϊκός πάντως ακροατής επηρεάζεται, καθώς γενική είναι η αντίληψη πως ό,τι συμβαίνει στον έναν μπορεί να συμβεί στον καθένα.
3. Οι **γνώμες**. Είναι αποφθέγματα για ζητήματα γενικού χαρακτήρα και επομένως μπορεί να λεχθεί για αυτές ό,τι και για τα ενθυμήματα. Η αποδεικτική τους αξία εξαρτάται από τον βαθμό που αναγνωρίζονται γενικώς ως ορθές ή από το κύρος αυτού που τις έχει διατυπώσει.

Τι ονομάζεται ηθοποιία; Πόσα είδη ρητορικού ήθους υπάρχουν;

4. Τα **ήθη**. Η πειστικότητα του ρήτορα εξαρτάται σε σημαντικό βαθμό από την εντύπωση που θα προξενήσει στο ακροατήριο ο ίδιος ως προσωπικότητα. Αν κατορθώσει να επιβάλει την εικόνα του ως έντιμου ανθρώπου και πολίτη, οι λόγοι του γίνονται πειστικότεροι, αφού είναι λογικό οι άνθρωποι να εμπιστεύονται τους φρόνιμους και ενάρετους. Αντιθέτως προσπαθεί να μειώσει ηθικά τον αντίπαλο και έτσι να εξουδετερώσει την πειστικότητα των επιχειρημάτων του. Συγχρόνως φροντίζει να γίνει συμπαθής στους ακροατές επαινώντας π.χ. τους προγόνους τους, κολακεύοντας αυτούς

τους ίδιους ή δικαιολογώντας τα λάθη και τις αδυναμίες τους. Και όταν ακόμη είναι υποχρεωμένος να ψέξει τη συμπεριφορά τους, σπεύδει να την αποδώσει στην κακή επίδραση ή την προδοτική δράση άλλων, των αντιπάλων του. Αυτή η ηθοποιία (ρήτορα, αντιπάλου, ακροατή) ασκούσε μεγάλη επίδραση στο ακροατήριο και απαντάται σε όλα τα μέρη του ρητορικού λόγου,

Τι ονομάζεται παθοποιία;

5. **Τα πάθη.** Επίσης σε όλη τη διάρκεια της αγορεύσεως ο ρήτορας, γνωρίζοντας ότι οι άνθρωποι αποφασίζουν περισσότερο συναισθηματικά παρά λογικά, προσπαθεί να διεγείρει στις ψυχές των ακροατών του τα πάθη (τα συναισθήματα) που τον συμφέρουν ή να μεταγγίσει τα πάθη που κυριαρχούν στη δική του ψυχή, δηλ. οργή, φιλία, μίσος, φόβο, οίκτο, ντροπή, φθόνο κ.λπ. (παθοποιία).

Ποιοι σκοποί επιδιώκονται συνήθως στον επίλογο ενός ρητορικού λόγου;

6. **Επίλογος.** Με τον επίλογο συνήθως επιδιώκονται δύο κυρίως σκοποί, η ανάμνηση, που επιτυγχάνεται με μια συντομότερη ανακεφαλαίωση των βασικών θέσεων του λόγου και η παθοποιία που καταλήγει σε προτροπή ή αποτροπή. Όταν ο λόγος είναι πολύ σύντομος, ο επίλογος δεν είναι απαραίτητος.

Ερωτήσεις εισαγωγής

1. Τι γνωρίζετε για τους ομηρικούς αγορητές;
2. Ποιοι είχαν το χάρισμα της φυσικής ευγλωττίας εκτός απ' τους ομηρικούς ήρωες;
3. Ποια η διαφορά συστηματικής ρητορικής και φυσικής ευγλωττίας;
4. Ποιες οι προϋποθέσεις διαμόρφωσης και ανάπτυξης της συστηματικής ρητορείας;
5. Πού, πότε και γιατί πρωτοπαρουσιάστηκε η συστηματική ρητορική;
6. Ποιος και πότε άσκησε ιδιαίτερη επίδραση στην εξέλιξη της ρητορικής;
7. Γιατί ο Πλάτωνας άσκησε αρνητική κριτική στη ρητορική;
8. Πόσες απόψεις δέχεται ο Πρωταγόρας ότι υπάρχουν για κάθε ζήτημα;
9. Τι υποστηρίζει ο Ισοκράτης για το ρόλο της ρητορικής;
10. Ποια τα τρία είδη των ρητορικών λόγων κατά τον Αριστοτέλη;
11. Ποιος είναι ο σημαντικότερος εκπρόσωπος κάθε είδους;
12. Ενώπιον ποιας αρχής γίνονταν οι πολιτικές αγορεύσεις και για ποια θέματα αποφάσιζε αυτή;

Ενότητα Α - Προοίμιο

Πρωτότυπο - Μετάφραση

Προοίμιον (1-3)

1. Εἰ μὴ συνήδη, ὧ βουλή, τοῖς κατηγοροῖς βουλομένοις ἐκ παντὸς τρόπου κακῶς ἐμὲ ποιεῖν, πολλὴν ἂν αὐτοῖς χάριν εἶχον ταύτης τῆς κατηγορίας· ἡγοῦμαι γὰρ τοῖς ἀδίκως διαβεβλημένοις τούτους εἶναι μεγίστων ἀγαθῶν αἰτίους, οἵτινες ἂν αὐτοὺς ἀναγκάζωσιν εἰς ἔλεγχον τῶν αὐτοῖς βεβιωμένων καταστῆναι.
2. ἐγὼ γὰρ οὕτω σφόδρα ἐμαυτῷ πιστεύω, ὥστ' ἐλπίζω καὶ εἴ τις πρὸς με τυγχάνει ἀηδῶς [ἢ κακῶς] διακείμενος, ἐπειδὴν ἐμοῦ λέγοντος ἀκούσῃ περὶ τῶν πεπραγμένων, μεταμελήσειν αὐτῷ καὶ πολὺ βελτίω με εἰς τὸν λοιπὸν χρόνον ἡγήσεσθαι.
3. ἀξιῶ δέ, ὧ βουλή, ἐάν μὲν τοῦτο μόνον ὑμῖν ἐπιδείξω, ὥς εὖνους εἰμὶ τοῖς καθεστηκόσι πράγμασι καὶ ὥς ἠνάγκασμαι τῶν αὐτῶν κινδύνων μετέχειν ὑμῖν, μὴδὲν πῶ μοι πλεόν εἶναι. ἐάν δὲ φαίνωμαι καὶ τὰ ἄλλα μετρίως βεβιωκῶς καὶ πολὺ παρὰ τὴν δόξαν καὶ παρὰ τοὺς λόγους τοὺς τῶν ἐχθρῶν, δέομαι ὑμῶν ἐμὲ μὲν δοκιμάζειν, τούτους δὲ ἡγεῖσθαι χεῖρους εἶναι. πρῶτον δὲ ἀποδείξω ὥς οὐκ ἵππευον [οὐτ' ἐπεδήμουν] ἐπὶ τῶν τριάκοντα, οὐδὲ μετέσχον τῆς τότε πολιτείας.

Μετάφραση

1. Αν δεν γνώριζα καλά, κύριοι βουλευτές, ότι οι κατηγοροί θέλουν με κάθε τρόπο να με βλάπτουν, θα τους χρωστούσα μεγάλη ευγνωμοσύνη γι' αυτήν την κατηγορία· γιατί νομίζω πως για όσους έχουν συκοφαντηθεί άδίκτα, είναι αίτιοι πάρα πολύ μεγάλων αγαθών αυτοί, που τους αναγκάζουν να λογοδοτήσουν για τις πράξεις της ζωής τους.
2. Εγώ άλλωστε έχω τόσο μεγάλη εμπιστοσύνη στον εαυτό μου, ώστε ελπίζω ότι, κι αν – ακόμη- κάποιος τυχαίνει να φέρεται άσχημα ή εχθρικά σε μένα, όταν με ακούσει να μιλάω για τις πράξεις μου, θ' αλλάξει γνώμη και στο εξής θα με θεωρεί πολύ καλύτερο.
3. Έχω όμως την αξίωση, βουλευτές, αν αυτό μόνο σας αποδείξω, ότι δηλαδή διάκειμαι φιλικά προς το παρόν πολίτευμα και ότι είμαι αναγκασμένος να συμμετέχω στους ίδιους μ' εσάς κινδύνους, να μην υπάρχει ωφέλεια ακόμη σε μένα 'αν όμως αποδεικνύομαι ότι έχω ζήσει με μέτρο και σχετικά με τα άλλα και πολύ διαφορετικά από τη φήμη και τους ισχυρισμούς των αντιπάλων μου, σας παρακαλώ από τη μία να εγκρίνετε την εκλογή μου, από την άλλη να θεωρείτε ότι αυτοί είναι χειρότεροι (κακοήθεις). Πρώτα, λοιπόν, θα αποδείξω ότι δεν ήμουν ιππέας (δεν υπηρετούσα στο ιππικό) ούτε διέμεινα στην πόλη κατά την περίοδο των Τριάκοντα, ούτε συμμετείχα στο πολίτευμα που ίσχυε τότε.

ΑΡΧΑΙΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

1. Εἰ μὴ συνήδη, ὧ βουλὴ, τοῖς κατηγοροῖς βουλομένοις ἐκ παντὸς τρόπου κακῶς ἐμὲ ποιεῖν, πολλὴν ἂν αὐτοῖς χάριν εἶχον ταύτης τῆς κατηγορίας· ἡγοῦμαι γὰρ τοῖς ἀδίκως διαβεβλημένοις τούτους εἶναι μεγίστων ἀγαθῶν αἰτίους, οἵτινες ἂν αὐτοὺς ἀναγκάζωσιν εἰς ἔλεγχον τῶν αὐτοῖς βεβιωμένων καταστῆναι.
2. ἐγὼ γὰρ οὕτω σφόδρα ἐμαυτῷ πιστεύω, ὥστ' ἐλπίζω καὶ εἴ τις πρὸς με τυγχάνει ἀηδῶς [ἢ κακῶς] διακείμενος, ἐπειδὴν ἐμοῦ λέγοντος ἀκούσῃ περὶ τῶν πεπραγμένων, μεταμελήσειν αὐτῷ καὶ πολὺ βελτίω με εἰς τὸν λοιπὸν χρόνον ἡγήσεσθαι.
3. ἀξιώ δέ, ὧ βουλὴ, ἐὰν μὲν τοῦτο μόνον ὑμῖν ἐπιδείξω, ὥς εὖνους εἰμὶ τοῖς καθεστηκόσι πράγμασι καὶ ὥς ἠνάγκασμαι τῶν αὐτῶν κινδύνων μετέχειν ὑμῖν, μηδὲν πῶ μοι πλεον εἶναι. ἐὰν δὲ φαίνωμαι καὶ τὰ ἄλλα μετρίως βεβιωκῶς καὶ πολὺ παρὰ τὴν δόξαν καὶ παρὰ τοὺς λόγους τοὺς τῶν ἐχθρῶν, δέομαι ὑμῶν ἐμὲ μὲν δοκιμάζειν, τούτους δὲ ἡγεῖσθαι χείρους εἶναι. πρῶτον δὲ ἀποδείξω ὥς οὐχ ἵππευον [οὐτ' ἐπεδήμουν] ἐπὶ τῶν τριάκοντα, οὐδὲ μετέσχον τῆς τότε
1. Ἀν δεν γνώριζα καλά, κύριοι βουλευτές, ὅτι οἱ κατήγοροι θέλουν με κάθε τρόπο να με βλάπτουν, θα τους χρωστούσα μεγάλη ευγνωμοσύνη γι' αυτήν την κατηγορία· γιατί νομίζω πως για ὅσους ἔχουν συκοφαντηθεῖ ἀδίκως, εἶναι αἰτίοι πάρα πολὺ μεγάλων ἀγαθῶν αυτοί, που τους ἀναγκάζουν να λογοδοτήσουν για τις πράξεις της ζωῆς τους.
2. Εγώ ἄλλωστε ἔχω τόσο μεγάλη ἐμπιστοσύνη στον εαυτό μου, ὥστε ἐλπίζω ὅτι, κι ἂν –ἀκόμη– κάποιος τυχαίνει να φέρεται ἀσχημα ἢ ἐχθρικά σε μένα, ὅταν με ἀκούσει να μιλάω για τις πράξεις μου, θ' ἀλλάξει γνώμη καὶ στο ἐξῆς θα με θεωρεῖ πολὺ καλύτερο.
3. Ἐχω ὅμως την ἀξίωση, κύριοι βουλευτές, ἂν αὐτό μόνο ἀποδείξω σε σας, ὅτι δηλαδή διάκειμαι φιλικὰ πρὸς το παρὸν πολίτευμα καὶ ὅτι ἔχω ἀναγκαστεῖ να συμμετέχω στους ἰδίους κινδύνους μ' ἐσάς, να μην ὑπάρχει ἀκόμα καμιά ωφέλεια σε μένα ἂν ὅμως φανώ (ἀποδειχτώ) ὅτι καὶ σχετικὰ με τα ἄλλα ἔχω ζήσει με μέτρο καὶ πολὺ διαφορετικὰ ἀπὸ τη φήμη καὶ τους ἰσχυρισμούς των ἀντιπάλων μου, σας παρακαλῶ ἀπὸ τη μία να ἐγκρίνετε την ἐκλογή μου, ἀπὸ την ἄλλη να θεωρεῖτε ὅτι αυτοὶ εἶναι χειρότεροι (κακοήθεις). Πρῶτα, λοιπόν, θα ἀποδείξω ὅτι δεν ἤμουν ἱππέας

ἵππευον> ἵππος, ἱππέας, ἵππευση, ἐφιππος..

μετέσχον (βλ. εἶχον)

βεβιωκώς (βλ. βεβιωμένων)

ἐπεδήμουν > επιδημία, πανδημία, επιδημητικός, δημοκρατία, δημοσκοπήση, δημότης, δημοπρασία, δημοψήφισμα

Ερμηνευτικά σχόλια

Προοίμιο § 1-3

Η κατηγορία δίνει στο Μαντίθεο τη δυνατότητα να λογοδοτήσει για τη ζωή του. Ο Μαντίθεος κατηγορεί τους αντιπάλους του ως φαύλους. Ο ίδιος θα επιχειρήσει ν' αποδείξει τα αβάσιμα της κατηγορίας, φιλοδοξώντας να του απονεμηθεί δικαιοσύνη.

1η §

«ὧ βουλῇ»: Πρόκειται για τη Βουλή των Πεντακοσίων (πενήντα μέλη που προέρχονται με κλήρωση από κάθε μία των δέκα φυλών της Αττικής). Αποτελεί ένα νομοθετικό, συμβουλευτικό και ταυτόχρονα διοικητικό και δικαστικό σώμα, που κατείχε σπουδαίο ρόλο στη ζωή και τη διοίκηση του κράτους. Η Βουλή των 500 ιδρύθηκε από τον Κλεισθένη, για να προετοιμάζει τα σχέδια νόμων (τα λεγόμενα «προβουλευμάτα»), τα οποία στη συνέχεια αναλάμβανε να επικυρώσει η Εκκλησία του Δήμου. Για να κληρωθεί κάποιος βουλευτής όφειλε να έχει δημοκρατικά φρονήματα, να έχει αποκτήσει κάποια πολιτική εμπειρία στις συνελεύσεις και να έχει συμπληρώσει το 30^ο έτος της ηλικίας του. Οι αρμοδιότητες της Βουλής ήταν:

- Να καταρτίζει τα «προβουλευμάτα», δηλαδή επεξεργασία νόμων και θεμάτων που επρόκειτο να συζητηθούν στην Εκκλησία.
- Να ασκεί ορισμένες δικαστικές αρμοδιότητες
- Να ελέγχει το έργο των αρχόντων
- Να διεκπεραιώνει όσα έργα δεν είχαν ανατεθεί στην Εκκλησία του Δήμου.
- Τα μέλη της είχαν ετήσια θητεία και δεν μπορούσαν να επανεκλεγούν
- Η Βουλή συνεδρίαζε κάθε μέρα εκτός από τις γιορτές
- Οι τακτικές συνελεύσεις γίνονταν στο βουλευτήριο, ενώ οι έκτακτες στην Ακρόπολη.

Πρόσθετες ασκήσεις εμπέδωσης

§§1-3

1. «*Εἰ μὴ συνήδειν... τῆς κατηγορίας*»: Τι επιδιώκει να πετύχει ρητορικά ο Μαντίθεος με τη φράση αυτή;
2. Τι γνωρίζετε για τη Βουλή των Πεντακοσίων στην αρχαία Αθήνα;
3. Ποια η νοηματική σχέση των δύο περιόδων της πρώτης παραγράφου;
4. «*Εγὼ γὰρ οὕτω σφόδρα ἐμαυτῷ πιστεύω, ὥστ' ἐλπίζω... ἡγήσεσθαι*»: Τι θέλει ο Μαντίθεος να πετύχει ρητορικά εκφράζοντας αυτοπεποίθηση και ελπίδα ότι θα αντιστρέψει την εις βάρος του δυσμενή εντύπωση;
5. «*Ἀξιῶ δὲ, ὃ βουλή, ἐὰν μὲν... πλεον εἶναι. Ἐὰν δέ... χείρους εἶναι*»: Ποιο κριτήριο καλεί ο Μαντίθεος τους δικαστές να λάβουν υπόψη τους για να εγκρίνουν την εκλογή του σε βουλευτή; Τι αποδεικνύει η έμφασή του σ' αυτό για τις προτεραιότητες που έθετε η αρχαία αθηναϊκή δημοκρατία; Τι προσπαθεί να πετύχει μ' αυτό του το κάλεσμα ο Μαντίθεος;
6. Στόχος του προοιμίου ενός ρητορικού λόγου είναι η *εἰδνοια*, η *πρόσεξις* και η *εὐμάθεια*. Πραγματώνεται ο στόχος αυτός στο συγκεκριμένο προοίμιο; Να απαντήσετε τεκμηριωμένα.
7. Να εντοπίσετε και να αναλύσετε τα ρητορικά ήθη στο προοίμιο.
8. Πώς κλιμακώνεται η επιχειρηματολογία του Μαντιθέου στο Προοίμιο; Ποια εικόνα σχηματίζετε για τον Μαντίθεο απ' όσα αναφέρει στο προοίμιο για τον εαυτό του και από τον τρόπο με τον οποίο τα παρουσιάζει;
9. Για ποια στοιχεία της πολιτικής ή της κοινωνικής ζωής της αρχαίας Αθήνας θα μπορούσαμε να συναγάγουμε πληροφορίες από το προοίμιο αν το αξιοποιήσουμε ως ιστορική πηγή;
10. Τι επιδιώκει να διεγείρει ο αγορητής στις ψυχές των βουλευτών και γιατί;
11. Να αναλυθεί το κατηγορητήριο. Πώς νομίζετε ότι το είχαν διατυπώσει οι κατήγοροι;
12. «μετρίως βεβιωκώς»: Πώς οι Αθηναίοι βουλευτές αντιλαμβάνονταν το νόημα της φράσης αυτής; Πολλοί φιλόλογοι και φιλόσοφοι έχουν μιλήσει για τη σημασία του μέτρου στη ζωή των ανθρώπων. Πώς το καταλαβαίνετε;

Λεξιλογικές

13. «διάκειμαι»: Να αντικαταστήσετε την πρόθεση διά με τις προθέσεις κατά, επί, παρά, έν, από, υπό και να σχηματίσετε στη νέα ελληνική σύντομες προτάσεις με τα ρήματα αυτά ή παράγωγά τους, στις οποίες θα αναδεικνύεται η σημασία τους.
14. «ήγοῦμαι»: Να προσδιορίσετε τις δύο σημασίες του ρήματος.

Ενότητα Β – Διήγηση - Απόδειξη

Πρωτότυπο κείμενο – Μετάφραση

§ 4-8

4. Ἡμᾶς γὰρ ὁ πατήρ πρὸ τῆς ἐν Ἑλλησπόντῳ συμφορᾶς ὡς Σάτυρον τὸν ἐν τῷ Πόντῳ διαιτησομένους ἐξέπεμψε, καὶ οὔτε τῶν τειχῶν καθαιρουμένων <ἐπεδημοῦμεν> οὔτε μεθισταμένης τῆς πολιτείας, ἀλλ' ἤλθομεν πρὶν τοὺς ἀπὸ Φυλῆς εἰς τὸν Πειραιᾶ κατελθεῖν πρότερον πένθ' ἡμέραις.
5. καίτοι οὔτε ἡμᾶς εἰκὸς ἦν εἰς τοιοῦτον καιρὸν ἀφιγμένους ἐπιθυμεῖν μετέχειν τῶν ἀλλοτρίων κινδύνων, οὔτ' ἐκεῖνοι φαίνονται τοιαύτην γνώμην ἔχοντες ὥστε καὶ τοῖς ἀποδημοῦσι καὶ τοῖς μηδὲν ἐξαμαρτάνουσι μεταδιδόναι τῆς πολιτείας, ἀλλὰ μᾶλλον ἡτίμαζον καὶ τοὺς συγκαταλύσαντας τὸν δῆμον.
6. Ἐπειτα δὲ ἐκ μὲν τοῦ σανιδίου τοὺς ἰππεύσαντας σκοπεῖν εὐηθὲς ἐστίν· ἐν τούτῳ γὰρ πολλοὶ μὲν τῶν ὁμολογούντων ἰππεύειν οὐκ ἔνεισιν, ἔνιοι δὲ τῶν ἀποδημούντων ἐγγεγραμμένοι εἰσίν. ἐκεῖνος δ' ἐστὶν ἔλεγχος μέγιστος· ἐπειδὴ γὰρ κατήλθετε, ἐψηφίσασθε τοὺς φυλάρχους ἀπενεγκεῖν τοὺς ἰππεύσαντας, ἵνα τὰς καταστάσεις ἀναπράξητε παρ' αὐτῶν.
7. ἐμὲ τοίνυν οὐδεὶς ἂν ἀποδείξειεν οὔτ' ἀπενεχθέντα ὑπὸ τῶν φυλάρχων οὔτε παραδοθέντα τοῖς συνδίοις οὔτε κατάστασιν καταβαλόντα. καίτοι πᾶσι ῥάδιον τοῦτο γινῶναι, ὅτι ἀναγκαῖον ἦν τοῖς φυλάρχοις, εἰ μὴ ἀποδείξειαν τοὺς ἔχοντας τὰς καταστάσεις, αὐτοῖς ζημιοῦσθαι. ὥστε πολὺ ἂν δικαιότερον ἐκείνοις τοῖς γράμμασιν ἢ τούτοις πιστεύοιτε· ἐκ μὲν γὰρ τούτων ῥάδιον ἦν ἐξαλειφθῆναι τῷ βουλομένῳ, ἐν ἐκείνοις δὲ τοὺς ἰππεύσαντας ἀναγκαῖον ἦν ὑπὸ τῶν φυλάρχων ἀπενεχθῆναι.
8. Ἔτι δέ, ὃ βουλή, εἶπερ ἵππευσα, οὐκ ἂν ἦν ἔξαρνος ὡς δεινόν τι πεποιηκώς, ἀλλ' ἠξίου, ἀποδείξας ὡς οὐδεὶς ὑπ' ἐμοῦ τῶν πολιτῶν κακῶς πέπονθε, δοκιμάζεσθαι. ὁρῶ δὲ καὶ ὑμᾶς ταύτῃ τῇ γνώμῃ χρωμένους, καὶ πολλοὺς μὲν τῶν τότε ἰππευσάντων βουλευόντας, πολλοὺς δ' αὐτῶν στρατηγούς καὶ ἱπάρχους κεχειροτονημένους. ὥστε μηδὲν δι' ἄλλο με ἡγεῖσθε ταύτην ποιεῖσθαι τὴν ἀπολογία, ἢ ὅτι περιφανῶς ἐτόλμησάν μου καταψεύσασθαι. Ἀνάβηθι δέ μοι καὶ μαρτύρησον.

παρά γιατί τόλμησαν ολοφάνερα να πουν ψέματα εναντίον μου. Ανέβα, λοιπόν, για χάρη μου (στο βήμα) και κατάθεσε μαρτυρία.

ΑΡΧΑΙΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

4. Ἡμᾶς γὰρ ὁ πατήρ πρὸ τῆς ἐν Ἑλλησπόντῳ συμφορᾷ ὡς Σάτυρον τὸν ἐν τῷ Πόντῳ διαιτησομένους ἐξέπεμψε, καὶ οὔτε τῶν τειχῶν καθαιρουμένων <ἐπεδημοῦμεν> οὔτε μεθισταμένης τῆς πολιτείας, ἀλλ' ἦλθομεν πρὶν τοὺς ἀπὸ Φυλῆς εἰς τὸν Πειραιᾶ κατελθεῖν πρότερον πένθ' ἡμέραις.

5. καίτοι οὔτε ἡμᾶς εἰκὸς ἦν εἰς τοιοῦτον καιρὸν ἀφιγμένους ἐπιθυμεῖν μετέχειν τῶν ἀλλοτρίων κινδύνων, οὔτ' ἐκεῖνοι φαίνονται τοιαύτην γνώμην ἔχοντες ὥστε καὶ τοῖς ἀποδημοῦσι καὶ τοῖς μηδὲν ἐξαμαρτάνουσι μεταδιδόναι τῆς πολιτείας, ἀλλὰ μᾶλλον ἠτίμαζον καὶ τοὺς συγκαταλύσαντας τὸν δῆμον.

6. Ἐπειτα δὲ ἐκ μὲν τοῦ σανιδίου τοὺς ἰπεύσαντας σκοπεῖν εὐθὲς ἐστίν· ἐν τούτῳ γὰρ πολλοὶ μὲν τῶν ὁμολογούντων ἰπεύειν οὐκ ἔνεισιν, ἔνιοι δὲ τῶν ἀποδημούντων ἐγγεγραμμένοι εἰσίν.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

4. Ο πατέρας μου δηλαδή πριν από την καταστροφή στον Ελλήσποντο μας έστειλε να ζήσουμε στον Σάτυρο, που ήταν βασιλιάς του Πόντου, και ούτε όταν κατεδαφίζονταν τα τείχη μέναμε στην Αθήνα, ούτε όταν άλλαξε το πολίτευμα, αλλά ήρθαμε πέντε μέρες νωρίτερα, πριν επιστρέψουν από την εξορία στον Πειραιά οι άνδρες από τη Φυλή.

5. Και πράγματι, ούτε εμείς ήταν φυσικό να επιθυμούμε να μετέχουμε σε ξένους κινδύνους, αφού είχαμε φτάσει σε τέτοια κρίσιμη περίσταση, ούτε εκείνοι έδιναν την εντύπωση ότι είχαν τέτοια γνώμη, ώστε και σε όσους ήταν μακριά από την πατρίδα και σε όσους δεν διέπρατταν κανένα αδίκημα να παρέχουν αξιώματα στη διοίκηση της πολιτείας, αλλά περισσότερο στερούσαν από τα πολιτικά τους δικαιώματα ακόμα και εκείνους που συνεργάστηκαν μαζί τους στην κατάλυση της δημοκρατίας.

6. Εξάλλου, είναι ανόητο να εξετάζουμε όσους είχαν υπηρετήσει στο ιππικό από την πινακίδα· γιατί σ' αυτήν δεν περιλαμβάνονται πολλοί από εκείνους που ομολογούν ότι υπηρέτησαν στο ιππικό, ενώ μερικοί από αυτούς που ζούσαν μακριά από την πατρίδα (έλειπαν στο εξωτερικό) είναι καταγεγραμμένοι.

δέ μοι καὶ μαρτύρησον.

πως κάνω την απολογία (ή πως απολογούμαι)
αυτή για κανέναν άλλο λόγο, παρά γιατί
τόλμησαν ολοφάνερα να πουν ψέματα
εναντίον μου. Ανέβα, λοιπόν, για χάρη μου
(στο βήμα) και κατάθεσε μαρτυρία.

Λεξιλογικά σχόλια

§§4-8

διαιτησομένων < διαιτάω-ῶ> δίαιτα, διατητής, διαιτησία

ἐξέπεμψε <ἐκ+πέμπω> πέμψη, (εκ)(παρα) πομπή, (προ)πομπός, ουρανόπεμπτος, αναπέμπω, παραπέμπω, εκπέμπω. **Συν.:** στέλλω

καθαιρουμένων < κατά+ αἰρέω-ῶ> αἵρεση, καθαίρεση, αιρετός, αιρετικός, διαιρέτης, αυθαίρετος, αρχαιρεσίες

ἐπεδημοῦμεν > επιδημία, πανδημία, επιδημητικός, δημοκρατία, δημοσκόπηση, δημότης, δημοπρασία, δημοψήφισμα

μεθισταμένης> μετά+ ἴστημι> (θ. στη-, στα-) > στάση, στάσιμο, στήσιμο, αποστάτης, αποστασία, άστατος, σταθμός, στάθμη, στατήρας, σταθερός, σταθερός, στατικός, ασταθής, ανάστημα, στήθος, επιστήμονας, επιστητός, στήμονας, στημόνι, στήλη, καθεστώς, κατεστημένο

ἤλθομεν -κατελθεῖν < ἔρχομαι/ εἶμι > ανεξίτηλος, διέλευση, εισιτήριο, ελευθερία, έλευση, Ελευσίνα, εξιτήριο, έπηλυσ, ερχομός, ισθμός, οδός, προσέλευση, προσηλυτισμός, προσήλυτος, προσιτός

εἰκὸς <ἔοικα > εικόνα, επιεικής, αεικής, εικάζω, εικασία, εικαστικός

ἀφικμένους > ἀφικνέομαι-οῦμαι(θ. σικ-, ίκ-) > ικέτης, άφιξη, ικανός, προίκα, ίχνος, ανέφικτος, εφικτός,

ἐπιθυμεῖν < ἐπιθυμέω-ῶ> επιθυμία, ανεπιθύμητος, επιθυμητός. **Συν.:** βούλομαι, έθέλω

μετέχειν/ ἔχοντες/(θ.σεχ-,έχ-, έχ-, σχ-, σχε-, σχη-) > έξη, καχεξία, καχεκτικός, ευεξία, εξής, σχολή, σχεδόν, σχέση, σχήμα, απ-οχή, εν-οχή, εσοχή, προεξοχή, ανακωχή, μέτοχος, πολιούχος, ραβδούχος, κληρούχος

αξίωμα του στρατηγού ήταν πολύ τιμητικό και αποτελούσε καύχημα για τα παιδιά να κατάγονται από πατέρα που είχε διατελέσει στρατηγός.

«καταψεύσασθαι»: Στόχος της αιτιολογίας του Μαντιθέου είναι περισσότερο ο έλεγχος της ψευδολογίας των κατηγορών και όχι τόσο το ίδιο το κατηγορητήριο. Σκόπιμα ο Μαντίθεος επικεντρώνει την απολογία του στους κατηγορούς, γιατί επιδιώκει να τους μειώσει στα μάτια των βουλευτών κι έτσι να αποδείξει το αβάσιμο της κατηγορίας, άρα να πείσει για το δίκαιο της εκλογής του ως βουλευτή.

«ανάβηθι»: Οι μάρτυρες ανέβαιναν σ' ένα μικρό βάθρο, το *ῥόδιον*, για να φαίνονται και ν' ακούγονται καλύτερα από τους βουλευτές. Εδώ ο μάρτυς θα βεβαιώσει το χρόνο επιστροφής του Μαντιθέου στην Αθήνα.

Επιχειρήματα του ρήτορα (:έντεχνες πίστεις)

- Ο Μαντίθεος δηλώνει ότι αυτός και ο αδελφός του δεν διέμεναν στην Αθήνα κατά την κατάλυση της δημοκρατίας και καθ'όλο το διάστημα της εξουσίας των Τριάκοντα. Βρίσκονταν στον Εύξεινο Πόντο, κοντά στο βασιλιά Σάτυρο, και επέστρεψαν λίγο πριν την πτώση των Τριάκοντα και την αποκατάσταση της δημοκρατίας.

Αξιολόγηση

Πρόκειται για ένα πραγματικό επιχείρημα το οποίο έχει μεγάλη αποδεικτική ισχύ, καθώς είναι πολύ εύκολο να ελεγχθεί από καταθέσεις μαρτύρων. Επιπλέον, είναι πολύ ακριβείς οι χρονικοί προσδιορισμοί για το διάστημα που έλειπε ο Μαντίθεος από την πόλη της Αθήνας, καθώς και για τη χρονική στιγμή της επιστροφής του. **Όμως**, γιατί ο Μαντίθεος έφυγε από την πόλη σε μια τόσο κρίσιμη χρονική στιγμή για τη Δημοκρατία;

- Υποστηρίζει ότι θα ήταν ανόητο και παράλογο αυτός και ο αδελφός του να θέλουν να διακινδυνεύουν σε χαλεπούς και πονηρούς καιρούς, αφού μάλιστα οι Τύραννοι δεν προσέφεραν συμμετοχή στην εξουσία τους, παρά μόνο στους δικούς του. Ακόμα και οι συνεργοί τους εκείνες τις ημέρες που κατέρρεε το καθεστώς των Τριάκοντα τους εγκατέλειπαν .

Αξιολόγηση

Το επιχείρημα δεν είναι πολύ ισχυρό, καθώς αποτελεί ένα ενθύμημα. Αν τα στοιχεία που παρουσιάζονται είναι ακριβή και δεν αποκρύπτουν την αλήθεια, μπορεί να δώσει ένα

4. «μεθισταμένης τῆς πολιτείας»: Πώς διαμορφώθηκε η πολιτική κατάσταση στην Αθήνα μετά την καθαίρεση των τειχών;
5. Τι σημαίνει «σανίδιον» και «κατάστασις» και ποιο ρόλο είχαν στην αρχαία Αθήνα;
6. «ὥστε πολὺ ἂν δικαιότερον ἐκείνοις τοῖς γράμμασιν ἢ τούτοις πιστεύοιτε»: Σε ποιο συμπέρασμα καταλήγει ο ομιλητής; Να διατυπώσετε αναλυτικά τα επιχειρήματά του.
7. «φύλαρχοι», «στρατηγοί»: Ποιος ο ρόλος τους στην αρχαία Αθήνα;
8. Ποιες πληροφορίες αντλούμε για την πολιτική και κοινωνική ζωή της αρχαίας Αθήνας από το κείμενο, αν το αξιοποιήσουμε ως ιστορική πηγή;
9. Να εντοπίσετε στο κείμενο τη φιλοφρονητική διάθεση προς το ακροατήριο και να βρείτε ποια σκοπιμότητα εξυπηρετεί.
10. Σε ποιο σημείο της ενότητας αυτής ο ομιλητής κάνει σαφή αναφορά στο ήθος των κατηγορών του; Τι επιδιώκει να πετύχει;
11. Να συζεύξετε το καθένα από τα χωρία του κειμένου στη στήλη Α με το κατάλληλο σχήμα λόγου από αυτά που βρίσκονται στη στήλη Β.
(ΠΡΟΣΟΧΗ: 2 στοιχεία της δεξιάς στήλης περισσεύουν).

Α

Β

1. <i>πρὸ τῆς ἐν Ἑλλησπόντῳ συμφορᾶς</i> □	i. περίφραση
2. <i>εὐηθὲς ἐστίν – ἔλεγχος μέγιστος</i>	ii. σχήμα υπερβατό
3. <i>οὔτε... οὔτε... οὔτε</i> □	iii. σχήμα μετωνυμίας
4. <i>φαίνονται τοιαύτην γνώμην ἔχοντες</i>	iv. βραχυλογία
5. <i>πολλοὺς δ' αὐτῶν στρατηγούς</i>	v. αντίθεση
6. <i>ὥς δεινόν τι πεποιηκώς</i>	vi. ἔμφαση
	vii. υπερβολή
	viii. απροσδόκητο

12. Να συμπληρώσετε τις προτάσεις με παράγωγα των ρημάτων που δίδονται:

1. <i>καθαίρέω-ᾶ</i>	1. Η του στρατηγού.
2. <i>ἐξαιρέω-ᾶ</i>	2. Έχει ήθος, γι' αυτό αποτελεί..... στη διαφθορά που επικρατεί.
3. <i>δίδωμι</i>	3. Πληρώνω τις Το βιβλίο είναι ένα καλό Είναι του ναού.
4. <i>γινώσκω</i>	4. Η είναι δύναμη. Έχει πλήρη του θέματος

Ενότητα Γ – Διήγηση (α' μέρος)

Πρωτότυπο κείμενο – Μετάφραση

§ 9-13

9. Περὶ μὲν τοίνυν αὐτῆς τῆς αἰτίας οὐκ οἶδ' ὅ τι δεῖ πλείω λέγειν· δοκεῖ δέ μοι, ὦ βουλή, ἐν μὲν τοῖς ἄλλοις ἀγῶσι περὶ αὐτῶν μόνων τῶν κατηγορημένων προσήκειν ἀπολογεῖσθαι, ἐν δὲ ταῖς δοκιμασίαις δίκαιον εἶναι παντὸς τοῦ βίου λόγον διδόναι. δέομαι οὖν ὑμῶν μετ' εὐνοίας ἀκροάσασθαι μου. ποιήσομαι δὲ τὴν ἀπολογία ὥς ἂν δύνωμαι διὰ βραχυτάτων.
10. Ἐγὼ γὰρ πρῶτον μὲν οὐσίας μοι οὐ πολλῆς καταλειφθείσης διὰ τὰς συμφορὰς καὶ τὰς τοῦ πατρὸς καὶ τὰς τῆς πόλεως, δύο μὲν ἀδελφὰς ἐξέδωκα ἐπιδούς τριάκοντα μνᾶς ἑκατέρω, πρὸς τὸν ἀδελφὸν δ' οὕτως ἐνειμάμην ὥστ' ἐκεῖνον πλεον ὁμολογεῖν ἔχειν ἐμοῦ τῶν πατρῶων, καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους ἅπαντας οὕτως βεβίωκα ὥστε μηδεπώποτε μοι μηδὲ πρὸς ἓνα μηδὲν ἔγκλημα γενέσθαι.
11. καὶ τὰ μὲν ἴδια οὕτως διώκηκα· περὶ δὲ τῶν κοινῶν μοι μέγιστον ἡγοῦμαι τεκμήριον εἶναι τῆς ἐμῆς ἐπεικειάς, ὅτι τῶν νεωτέρων ὅσοι περὶ κύβους ἢ πότους ἢ [περὶ] τὰς τοιαύτας ἀκολασίας τυγχάνουσι τὰς διατριβὰς ποιούμενοι, πάντας αὐτοὺς ὄψεσθαι μοι διαφόρους ὄντας, καὶ πλείστα τούτους περὶ ἐμοῦ λογοποιοῦντας καὶ ψευδομένους. καίτοι δῆλον ὅτι, εἰ τῶν αὐτῶν ἐπεθυμοῦμεν, οὐκ ἂν τοιαύτην γνώμην εἶχον περὶ ἐμοῦ.
12. ἔτι δ', ὦ βουλή, οὐδεὶς ἂν ἀποδείξαι περὶ ἐμοῦ δύναίτο οὔτε δίκην αἰσχρὰν οὔτε γραφὴν οὔτε εἰσαγγελίαν γεγενημένην· καίτοι ἐτέρους ὁρᾶτε πολλὰ κίς εἰς τοιούτους ἀγῶνας καθεστηκότας, πρὸς τοίνυν τὰς στρατείας καὶ τοὺς κινδύνους τοὺς πρὸς τοὺς πολεμίους σκέψασθε οἷον ἐμαυτὸν παρέχω τῇ πόλει.
13. πρῶτον μὲν γάρ, ὅτε τὴν συμμαχίαν ἐποιήσασθε πρὸς Βοιωτοὺς καὶ εἰς Ἀλίαρτον ἔδει βοηθεῖν, ὑπὸ Ὁρθοβούλου κατειλεγμένος ἱππεύειν ἐπειδὴ πάντας ἐώρων τοῖς μὲν ἱππεύουσιν ἀσφάλειαν εἶναι δεῖν νομίζοντας, τοῖς δ' ὀπλίταις κίνδυνον ἡγουμένους, ἐτέρων ἀναβάντων ἐπὶ τοὺς ἵππους ἀδοκιμάστων παρὰ τὸν νόμον ἐγὼ προσελθὼν ἔφην τῷ Ὁρθοβούλῳ ἐξαλεῖψαί με ἐκ τοῦ καταλόγου, ἡγούμενος αἰσχρὸν εἶναι τοῦ πλήθους μέλλοντος κινδυνεύειν ἄδειαν ἐμαυτῷ παρασκευάσαντα στρατεύεσθαι. Καί μοι ἀνάβηθι, Ὁρθόβουλε.

ως ανθρώπους των καταγωγών που δεν διστάζουν να συκοφαντούν έντιμους πολίτες πλήττοντας το κύρος και την προσωπικότητά τους και σχεδιάζοντας κακά εναντίον τους. Στο πρόσωπό του κερδίζει το θαυμασμό και την εκτίμηση των βουλευτών καθώς καταξιώνεται στη συνείδησή τους, προβάλλοντας τη φιλονομία του και τον πατριωτισμό του.

Σχήματα λόγου

1. Αντιθέσεις

«Περὶ μὲν τοίνυν ...δοκεῖ δέ»
«ἐν μὲν τοῖς ἄλλοις ἀγῶσι ...ἐν δὲ ταῖς δοκιμασίαις δίκαιον»
«δύο μὲν ἀδελφὰς ...πρὸς τὸν ἀδελφὸν δ' οὕτως»
«τὰ μὲν ἴδια οὕτως διώκηκα...περὶ δὲ τῶν κοινῶν»
«τοῖς μὲν ἱπεύουσιν... τοῖς δ' ὀπλίταις»

2. πολυσύνδετα

«καὶ τὰς τοῦ πατρὸς καὶ τὰς τῆς πόλεως,»
«ἢ πότους ἢ [περὶ] τὰς τοιαύτας ἀκολασίας»
«καὶ πλεῖστα ...καὶ ψευδομένους»
«οὔτε δίκην ...οὔτε γραφὴν... οὔτε εἰσαγγελίαν»

3. επανάληψη- υπερβολή

«μηδεπώποτε μοι μηδὲ πρὸς ἓνα μηδέν»

4. πρόληψη

«ποιήσομαι δὲ τὴν ἀπολογίαν... διὰ βραχυτάτων»

5. μείωση

«ὅτι τῶν νεωτέρων...διαφόρους ὄντας»

6. ανακεφαλαιώσεις

«Περὶ μὲν τοίνυν ...τὰ μὲν ἴδια οὕτως διώκηκα»

Απαντήσεις στις ερωτήσεις του σχολικού βιβλίου

§§9-13

1. Σε μία τυπική δίκη ο κατηγορούμενος απολογείται μόνο για κατηγορίες που του αποδίδονται, ενώ στη δοκιμασία ο δοκιμαζόμενος ελέγχεται με λεπτομέρεια και λογοδοτεί για όλη του τη ζωή. Επομένως, η δοκιμασία είναι μια περισσότερο χρονοβόρα, λεπτομερής και εξονυχιστική διαδικασία σε σύγκριση με μια τυπική δίκη και έχει ως κύριο σκοπό να διαπιστωθεί ότι ο δοκιμαζόμενος είναι άξιος και ικανός για το λειτούργημα στο οποίο έχει εκλεγεί.
2. Ο Μαντίθεος υπόσχεται στους βουλευτές ότι θα λογοδοτήσει για τις πράξεις του σε ολόκληρη τη μέχρι τώρα ζωή του και ότι θα προσπαθήσει να κάνει την απολογία του όσο γίνεται πιο σύντομη για να μην τους κουράσει.

Η αιτία της υπόσχεσής του είναι η προετοιμασία των ακροατών του ώστε να τον ακούσουν με αρμόζουσα προσοχή και ενδιαφέρον, γιατί τα περιστατικά της ζωής του από τον ιδιωτικό και δημόσιο βίο που θα τους διηγηθεί αποτελούν ισχυρά επιχειρήματα για την ενάρετη, έντικη, φιλική, αφιλοκερδή και γενναία συμπεριφορά του τόσο προς τα μέλη της οικογένειάς του όσο και προς όλους γενικά τους συμπολίτες του. **[:σχήμα προδιορθώσεως]**

Με τη υπόσχεση αυτή έχει ως σκοπό να δημιουργήσει ευνοϊκό κλίμα για τον εαυτό του κερδίζοντας την εύνοια των βουλευτών και να προκαταλάβει πιθανή δυσανασχέτησή τους από ενδεχόμενη μακρηγορία του. Όλοι γνώριζαν ότι οι βουλευτές ή οι δικαστές δυσφορούσαν με τους ρήτορες που μακρηγορούσαν και δεν τους άκουγαν με προσοχή.

3. Το ήθος του Μαντιθέου αναδεικνύεται μέσα από τις ακόλουθες αντιθέσεις :

«Περὶ μὲν τοίνυν ...δοκεῖ δέ»

«ἐν μὲν τοῖς ἄλλοις ἀγῶσι ...ἐν δὲ ταῖς δοκιμασίαις δίκαιον»

«δύο μὲν ἀδελφὰς ...πρὸς τὸν ἀδελφὸν δ' οὕτως»

«τὰ μὲν ἴδια οὕτως διώκηκα...περὶ δὲ τῶν κοινῶν»

«τοῖς μὲν ἱππεύουσιν... τοῖς δ' ὀπλίταις»

«ἐτέρων ἀναβάντων ἐπὶ τοὺς ἵππους ἀδοκιμάστων παρὰ τὸν νόμον, ἐγὼ ... ἔφην τῷ Ὀρθοβούλῳ»

«τοῦ πλήθους μέλλοντος κινδυνεύειν ἡγούμενος αἰσχρὸν εἶναι -ἄδειαν ...στρατεύεσθαι.

4. **λέγειν:** τελικό απαρέμφατο, Υποκ. στο απρόσωπο δεῖ, με εννοούμενο υποκ. με (ετεροπροσωπία)

προσέκειν : ειδικό απαρέμφατο, Υποκ. στο απρόσωπο προσέκειν, με εννοούμενο Υποκ.

τινά (ετεροπροσωπία)

«περὶ δὲ τῶν κοινῶν **μοι**»: δοτική προσωπική χαριστική (Μπατιστάκης Γ.)

«ὄψεσθέ **μοι** διαφορὸς ὄντας»: δοτική αντικειμενική στο διαφορὸς

«Καὶ **μοι** ἀνάβηθι»: δοτική προσωπική χαριστική

7. ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ

Ον	ἦτις	πλεί(έ)ον	-
Γεν.	ἦστινος	πλεί(έ)ονος	ἐμαυτῆς
Δοτ.	ἦτινι	πλεί(έ)ονι	ἐμαυτῇ
Αιτ.	ἦντινα	πλεί(έ)ονα + πλεί(έ)ω	ἐμαυτήν
	-	πλεῖ(έ)ον	-
Κλητ.			

ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ

Ον	αἵτινες	πλεί(έ)ονες + πλεί(έ)ους	-
Γεν.	ῶντινων	πλειόνων	ἡμῶν αὐτῶν
Δοτ.	αἵστισι(ν)	πλείοσι(ν)	ἡμῖν αὐταῖς
Αιτ.	ᾗστινας	πλεί(έ)ονας+ πλεί(έ)ους	ἡμᾶς αὐτάς
	-	πλεί(έ)ονες + πλεί(έ)ους	-
Κλητ			

8.

Χρονική Αντικατάσταση:

Εν.	σκοπεῖσθε	ἀνάβαινε
Μελλ.	-	-
Αορ.	σκέψασθε	ἀνάβηθι
Πρκ.	ἔσκεφθε	ἀναβεβηκῶς ἴσθι
Υπερ.	-	-

Εγκλιτική αντικατάσταση

Οριστική	ἐσκέψασθε	ἀνέβης
Υποτακτική	σκέψησθε	ἀναβῆς
Ευκτική	σκέψαισθε	ἀναβαίης
Προστακτική	σκέψασθε	ἀνάβηθι

Ενότητα Δ – Διήγηση (β' μέρος)

Πρωτότυπο κείμενο – Μετάφραση

{MARTYRIA}

14. Συλλεγέντων τοίνυν τῶν δημοτῶν πρὸ τῆς ἐξόδου, εἰδὼς αὐτῶν ἐνίους πολίτας μὲν χρηστοὺς ὄντας καὶ προ θύμους, ἐφοδίω δὲ ἀποροῦντας, εἶπον ὅτι χρή τοὺς ἔχοντας παρέχειν τὰ ἐπιτήδεια τοῖς ἀπόρως διακειμένοις. καὶ οὐ μόνον τοῦτο συνεβούλευον τοῖς ἄλλοις, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἔδωκα δυοῖν ἀνδροῖν τριάκοντα δραχμὰς ἑκατέρῳ, οὐχ ὥς πολλὰ κεκτημένος, ἀλλ' ἵνα παράδειγμα τοῦτο τοῖς ἄλλοις γένηται. Καί μοι ἀνάβητε.

{MARTYPEΣ}

15. Μετὰ ταῦτα τοίνυν, ὃ βουλή, εἰς Κόρινθον ἐξόδου γενομένης καὶ πάντων προειδόντων ὅτι δεήσει κινδυνεύειν, ἐτέρων ἀναδυομένων ἐγὼ διεπραξάμην ὥστε τῆς πρώτης τεταγμένος μάχεσθαι τοῖς πολεμίοις· καὶ μάλιστα τῆς ἡμετέρας φυλῆς δυστυχησάσης, καὶ πλείστων ἐναποθανόντων, ὕστερος ἀνεχώρησα τοῦ σεμνοῦ Στεριῶς τοῦ πᾶσιν
16. ἀνθρώποις δειλίαν ὠνειδικότος. καὶ οὐ πολλαῖς ἡμέραις ὕστερον μετὰ ταῦτα ἐν Κορίνθῳ χωρίων ἰσχυρῶν κατειλημμένων, ὥστε τοὺς πολεμίους μὴ δύνασθαι παρίεναι, Ἀγησιλάου δ' εἰς τὴν Βοιωτίαν ἐμβαλόντος ψηφισαμένων τῶν ἀρχόντων ἀποχωρίσαι τάξεις αἵτινες βοηθήσουσι, φοβουμένων ἀπάντων (εἰκότως, ὃ βουλή· δεινὸν γὰρ ἦν ἀγαπητῶς ὀλίγῳ πρότερον σεσωσμένους ἐφ' ἕτερον κίνδυνον ἰέναι) προσελθὼν ἐγὼ τὸν
17. ταξίαρχον ἐκέλευον ἀκληρωτὶ τὴν ἡμετέραν τάξιν πέμπειν. ὥστ' εἴ τινες ὑμῶν ὀργίζονται τοῖς τὰ μὲν τῆς πόλεως ἀξιοῦσι πράττειν, ἐκ δὲ τῶν κινδύνων ἀποδιδράσκουσιν, οὐκ ἂν δικαίως περὶ ἐμοῦ τὴν γνώμην ταύτην ἔχουσι· οὐ γὰρ μόνον τὰ προσταττόμενα ἐποιοῦν προθύμως, ἀλλὰ καὶ κινδυνεύειν ἐτόλμων. καὶ ταῦτ' ἐποιοῦν οὐχ ὥς οὐ δεινὸν ἡγούμενος εἶναι Λακεδαιμονίοις μάχεσθαι, ἀλλ' ἵνα, εἴ ποτε ἀδίκως εἰς κίνδυνον καθιστάμην, διὰ ταῦτα βελτίων ὑφ' ὑμῶν νομιζόμενος ἀπάντων τῶν δικαίων τυγχάνοιμι. Καί μοι ἀνάβητε τούτων μάρτυρες.

Μετάφραση:

14. Όταν λοιπόν συγκεντρώθηκαν πριν από την εκστρατεία οι συνδημότες μου, γνωρίζοντας πως μερικοί από αυτούς ήταν χρηστοί (ή τίμιοι) και πρόθυμοι πολίτες, αλλά πως είχαν έλλειψη από εφόδια, είπα ότι πρέπει όσοι έχουν να δίνουν τα απαραίτητα στους φτωχούς (ή άπορους). Και όχι μόνο αυτό συμβούλευα τους άλλους,

Ενότητα ΣΤ- Επίλογος

Πρωτότυπο κείμενο – Μετάφραση

Επίλογος

21. Ἦδη δέ τινων ἡσθόμην, ὃ βουλή, καὶ διὰ ταῦτα ἀχθομένων μοι, ὅτι νεώτερος ὢν ἐπεχείρησα λέγειν ἐν τῷ δήμῳ. ἐγὼ δὲ τὸ μὲν πρῶτον ἠναγκάσθην ὑπὲρ τῶν ἐμαυτοῦ πραγμάτων δημηγορῆσαι, ἔπειτα μέντοι καὶ ἐμαυτῷ δοκῶ φιλοτιμότερον διατεθῆναι τοῦ δέοντος, ἅμα μὲν τῶν προγόνων ἐνθυμούμενος, ὅτι οὐδὲν πέπαυνται τὰ τῆς πόλεως
22. πράττοντες, ἅμα δὲ ὑμᾶς ὁρῶν (τὰ γὰρ ἀληθῆ χρὴ λέγειν) τοὺς τοιούτους μόνους ἀξίους <τινὸς> νομίζοντας εἶναι· ὥστε ὁρῶν ὑμᾶς ταύτην τὴν γνώμην ἔχοντας τίς οὐκ ἂν ἐπαρθείη πράττειν καὶ λέγειν ὑπὲρ τῆς πόλεως; ἔτι δὲ τί ἂν τοῖς τοιούτοις ἄχθοισθε; οὐ γὰρ ἕτεροι περὶ αὐτῶν κριταὶ εἰσιν, ἀλλ' ὑμεῖς.

Μετάφραση

20. Αντλήφθηκα τώρα πια κύριοι βουλευτές, ότι μερικοί δυσαρεστούνται (ή ενοχλούνται) εναντίον μου και γι' αυτά, επειδή δηλαδή αν και ήμουν νεότερος, επιχείρησα να μιλήσω ενώπιον της Εκκλησίας του Δήμου. Εγώ όμως στην αρχή αναγκάστηκα να αγορεύσω για προσωπικές μου υποθέσεις, έπειτα όμως μου φαίνεται πως κι ο ίδιος πράγματι επέδειξα μεγαλύτερη φιλοδοξία απ' όση έπρεπε, από τη μία, επειδή αναλογιζόμουν τους προγόνους, ότι δηλαδή ποτέ δεν είχαν πάψει να ασχολούνται με τα κοινά της πόλης,
21. και από την άλλη, επειδή έβλεπα εσάς (γιατί πρέπει βέβαια να λέμε την αλήθεια) να θεωρείτε ότι μόνο αυτοί οι άνθρωποι είναι αξιόλογοι , επομένως, ποιος (πολίτης) βλέποντας ότι εσείς έχετε αυτή τη γνώμη, δεν θα παρακινούνταν (: φιλοδοξούσε) να ενεργεί και να μιλά για το καλό της πόλης; Κι ακόμα, γιατί θα αγανακτούσατε με τέτοιους ανθρώπους; Γιατί γι' αυτούς δεν είναι άλλοι οι κριτές παρά μόνο εσείς.

ΠΡΩΤΟΤΥΠΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

20. Ἦδη δέ τινων ἡσθόμην, ὃ βουλή, καὶ διὰ ταῦτα ἀχθομένων μοι, ὅτι νεώτερος ὢν ἐπεχείρησα λέγειν ἐν τῷ δήμῳ. ἐγὼ δὲ ἐνοχλούνται) εναντίον μου και γι' αυτά,
20. Αντλήφθηκα τώρα πια κύριοι βουλευτές, ότι μερικοί δυσαρεστούνται (ή

Κριτήριο αξιολόγησης

20 Ἦδη δέ τινων ἡσθόμην, ὃ βουλή, καὶ διὰ ταῦτα ἀχθομένων μοι, ὅτι νεώτερος ὢν ἐπεχείρησα λέγειν ἐν τῷ δήμῳ. ἐγὼ δὲ τὸ μὲν πρῶτον ἠναγκάσθην ὑπὲρ τῶν ἐμαυτοῦ πραγμάτων δημηγορῆσαι, ἔπειτα μέντοι καὶ ἐμαυτῷ δοκῶ φιλοτιμότερον διατεθῆναι τοῦ δέοντος, ἅμα μὲν τῶν προγόνων ἐνθυμούμενος, ὅτι οὐδὲν πέπαυνται τὰ τῆς πόλεως

21 πράττοντες, ἅμα δὲ ὑμᾶς ὁρῶν (τὰ γὰρ ἀληθῆ χρηὴ λέγειν) τοὺς τοιούτους μόνους ἀξίους <τινὸς> νομίζοντας εἶναι· ὥστε ὁρῶν ὑμᾶς ταύτην τὴν γνώμην ἔχοντας τίς οὐκ ἂν ἐπαρθείη πράττειν καὶ λέγειν ὑπὲρ τῆς πόλεως; ἔτι δὲ τί ἂν τοῖς τοιούτοις ἄχθοισθε; οὐ γὰρ ἕτεροι περὶ αὐτῶν κριταὶ εἰσιν, ἀλλ' ὑμεῖς.

Παρατηρήσεις

1. Να μεταφράσετε το τμήμα : “. ἐγὼ δὲ τὸ μὲν πρῶτον...ἀλλ' ὑμεῖς”.
2. Πῶς δικαιολογεῖ ο Μαντίθεος τὴν ἀγόρευσίν του στὴν ἐκκλησία τοῦ δήμου, ἐνῶ ἦταν πολὺ νέος;
3. Τί ὥθησε τὸ Μαντίθεο νὰ ἀσχοληθεῖ ἰδιαίτερα με τὰ κοινά;
4. Ο Μαντίθεος στὸν ἐπίλογο ἐπαινεῖ τοὺς βουλευτὲς καὶ τὸ θεσμὸ τῆς δοκιμασίας. Σε τί ἀποσκοπεῖ ὁ ἐπαινος αὐτός;
5. Ποιὸς ρόλος τῆς δοκιμασίας τῶν ἀρχόντων στὴ διασφάλιση τῆς δημοκρατίας;
6. Τί ἦταν ἡ ἰσηγορία;
7. Ποία ἦταν ἡ κοιτίδα τῆς συστηματικῆς ρητορικῆς;
8. Λέγειν, πράττοντες : νὰ γράψετε δύο συνώνυμα γιὰ τὰ ρήματα ἀπὸ τὰ ὁποῖα προέρχονται οἱ παραπάνω λέξεις.
9. Ἀχθομαι, ἀναγκάζω, δημηγορῶ, διατίθεμαι, ἀξίος : νὰ γράψετε τὴν ἐτυμολογία τῶν παραπάνω λέξεων.

Βιβλιογραφία

Ρητορική

Λυσίου Ὑπέρ Μαντιθέου

1. Αλαμανής Θανάσης Π., *Οι φιλοσοφικές και ρητορικές σχολές στην αρχαιότητα*, εκδ. Βάνιας, Θεσσαλονίκη 1993.
2. Αμπελάς Ιωάννης, *Αρχαία Ελληνική Γραμματεία Θεωρητικής Κατεύθυνσης Β λυκείου*.
3. Αναστασίου Γ., *Για μια σύγχρονη προσέγγιση του αρχαίου ρητορικού λόγου στη Μέση Εκπαίδευση*, Σεμινάριο ΠΕΦ, τ. 4, 1984, σσ. 119-133.
4. Αντωνίου Δ., *Λυσία υπέρ του αδυνάτου: Ρητορική θεωρία και ανάλυση*, εκδ. Πατάκη, 1981, σσ. 13-49 (εισαγωγή στη Ρητορική).
5. Βολονάκη Μ.Ε., *Ρητορικός λόγος Β λυκείου*, Σχολικό βοήθημα.
6. Δημητριάδης Ν. Δ., *Ανατομία της Ρητορικής*, εκδ. Τ. Μιχαλά, Αθήνα 1983.
7. Ζάκας Α., *Λυσίου λόγοι και αποσπάσματα*, τ. Β', Τυπογραφείο Π.Δ., εκδ. Σακελλαρίου, Αθήνα 1910.
8. Θεοδωρακόπουλος Βασ. Θ., *Εισαγωγή στην Αττική Ρητορεία*, εκδ. Επικαιρότητα, Αθήνα 1989.
9. Θεοδωρακόπουλος Β. Θ., *Πληροφορίες υποδομής για την ερμηνεία των ρητορικών κειμένων*, *Νέα Παιδεία*, τ. 8, Χειμώνας 1979, σσ. 107-124 και τ. 13, Άνοιξη 1980, σσ. 86-93.
10. Θεοδωρακόπουλος Β. Θ., *Στοιχεία της Τέχνης του Λυσία, Λόγος και Πράξη*, ΟΛΜΕ, τ. 13-14, 1981, σσ. 36-50.
11. Ιασεμίδης Π., *Λυσίου λόγοι*, εκδ. Παπαδήμα, Αθήνα 1975.
12. Κακριδής Φ., *Αρχαία Ελληνική Ρητορεία και Ρητορική στη Μέση Εκπαίδευση*, Σεμινάριο, ΠΕΦ, τ. 12, 1989, σσ. 103-110. ΚΕΜΕ Εισηγήσεις, *Αρχαία Ελληνική Ρητορεία*, τ. β', Αθήνα 1997, σσ. 95-124.
13. Κοραής Α., *Προλεγόμενα στους αρχαίους Έλληνες Συγγραφείς*, τόμ. Α, εκδ. ΜΙΕΤ, Αθήνα 1986.
14. Κουτρουλού Β., *Βιβλιοθήκη της Αξιολόγησης , Ρητορικά κείμενα Λυσίου Ὑπέρ Μαντιθέου*, εκδόσεις Ε.Ο.Σ.Κ. , Αθήνα 2001.

15. Κύρκος Β. Α., *Το ύφος του λόγου και το ήθος του λέγοντος*, Νέα Παιδεία, τ. 14, Αθήνα, Καλοκαίρι 1980, σσ. 36-48.
16. Μαδαμόπουλος Α., *Διδακτικές προτάσεις*, Αρχαία Ελληνική Γραμματεία, Νέα Ελληνική Λογοτεχνία, Νέα Ελληνική Γλώσσα, εκδ. Γρηγόρη, Αθήνα 1996.
17. Μαρκαντωνάτος Γ., *Λυσίου Υπέρ Μαντιθέου*, εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα 2000.
18. Μπατιστάκης Γ., *Λυσία Υπέρ Μαντιθέου*, εκδόσεις Μεταίχμιο, Αθήνα 1999.
19. Οικονόμου Μ. Χ., *Γραμματική της Αρχαίας Ελληνικής*, Θεσσαλονίκη 1974.
20. Παπανούτσος Ε. Π., *Λογική*, εκδ. Δωδώνη, Αθήνα 1974.
21. Στέφος Α. , Στεργιούλης Ε. , Χαριτίδου Γ. , *Ιστορία της Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας*, Α', Β' Γ' Γυμνασίου, ΟΕΔΒ, Αθήνα, εκδ. Β, 2007.
22. Τζαβέλας Τ., *Ο δικηγόρος Λυσίας*, Αθήνα 1979.
23. Τσάτσος Κ., *Ρητορική*, Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, Εκδοτική Αθηνών, τ. Γ2.
24. Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, *Ρητορικά κείμενα*, Ο.Ε.Δ.Β., Αθήνα, 1999.
25. Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων, *Επαναληπτικές ασκήσεις Κ.Ε.Ε.*
26. Τζάρτζανος Αχ., *Γραμματική της Αρχαίας Ελληνικής γλώσσας*, Αθήναι 1980.
27. Τζάρτζανος Αχ., *Συντακτικόν της Αρχαίας Ελληνικής γλώσσας*, Αθήναι 1969.
28. Χλωπτσιούδης Δ., *Σχολικό βοήθημα ρητορικών κειμένων Β λυκείου Θεωρητικής κατεύθυνσης*.
29. Χουρδάκης Α., *Παιδεία, Ρητορική και Δίκαιο στην κλασική Αθήνα*, Νέα Παιδεία, τ. 55, Καλοκαίρι 1990, σσ. 23-43.
30. Χρηστίδης Χρ., *Προτάσεις για μια ευχάριστη διδασκαλία των αρχαίων ελληνικών στο Γυμνάσιο και στο Λύκειο*, Αθήνα 1993, σσ. 270-285.
31. Andrews Antony, *Αρχαία Ελληνική Κοινωνία*, μτφρ. Α. Παναγόπουλος, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα 1987.
32. Finley Moses, Sir, *Η πολιτική στον Αρχαίο κόσμο*, μτφρ. Σ. Βουτσάκη, Παν/κές εκδ. Κρήτης, Ηράκλειο 1996.
33. Kennedy G. A., «Ρητορική»: *Ιστορία της Αρχαίας ελληνικής λογοτεχνίας*, εκδ. Easterling P. E., Knox B.M.W., 1985, Μετάφρ. Ν. Κονομή, Χρ. Γριμπά, Αθήνα 1994.
34. Lesky A., *Ιστορία της αρχαίας ελληνικής λογοτεχνίας*, μτφρ. Α. Τσοπάνη, εκδ. Κυριακίδης, Θεσσαλονίκη 1990 (Λυσίας, σσ. 818-823).

35. Romilly de J., *Γιατί η Ελλάδα*, μτφρ. Α. Μπάμπη-Αθανασίου, Κ. Μηλιαρέση, εκδ. ΤΟ ΑΣΤΥ, Αθήνα 1996.
36. Romilly de J., *Αρχαία Ελληνική Γραμματολογία*, Παρίσι 1985, Μετάφραση Θ. Χριστοπούλου-Μικρογιαννάκη, Αθήνα 1988.

Λεξικά

1. Γεωργοπαπαδάκος Α., *Το μεγάλο λεξικό*, εκδ. Μαλλιάρης - Παιδεία.
2. *Λεξικό της κοινής Νεοελληνικής*, εκδ. Ινστ. Νεοελλην. Σπουδών, Θεσσαλονίκη 1999.
3. Lidell H.G.- Scott R., *Μέγα Λεξικόν της Αρχαίας Ελληνικής γλώσσης*.
4. Μπαμπινιώτης Γ., *Λεξικό της Νέας Ελληνικής γλώσσας*, Αθήνα 1998.
5. Παπανικολάου Γ.Ν., *Λεξικόν των ρημάτων της Αττικής πεζογραφίας*, εκδ. Παπαδήμα, Αθήνα 1985 .
6. Σταματάκου Ι. , *Λεξικόν της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσης*.
7. Τεγόπουλος – Φυτράκης, *Λεξικό της Νεοελληνικής γλώσσας*.
8. J. B. Hofmann, *Ετυμολογικόν λεξικόν αρχαίας ελληνικής*, Αθήνα, 1974.
9. *Ιστορία του ελληνικού Έθνους*, τόμος Γ2, Εκδοτική Αθηνών.

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ ΜΕΣΗΣ & ΑΝΩΤΑΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Ε. ΣΤΟΓΙΑΝΝΗΣ

Ασπασίας 76-78, Χολαργός Τηλ. 210 6512099

e-mail: stogiannis@stogiannis.edu.gr

www.stogiannis.edu.gr